

m'havets l'escorça / no hi resta sinó la *rabassa*, / prec Déus que tal gràcia me faça / que en breu vos veja dejús terra!¹, id (*Fortuna e Pr*, v. 595), *NCl* x, 565, 78 22.

I en una de les cobles d'Arnau Marc (cap a 1400 o poc abans, versemblant parent pròxim d'Ausiàs): «*Hodie natus est Saluator* Un novell fruyt, - exit de la *rabaça* / d'eternitat, humanal carn vestit, / lo fill de Déu, - nat per aquesta nit, / s'és demostrat - en la temporal plaça, / peregrinant - nostre camí passible / ---»¹

Fins avui és usual en tot el domini lingüístic, des dels Pirineus fins a les Illes (fins eiv : «*rabassa*: cuello del árbol», PzCabr.), l'extrem S. del Prnc (tort , *BDC* III, 106) i el P. Val , incloent-hi lleus variants d'aplicació, de forma etc : a Herbés (comarca morellana), *La Rabassa* és nom d'una partida del terme (així segons llistes municipals, la gent pronunciava la *rebása*, 1961); cap a CastPna semblen aplicar ho col·lectivament a l'arrelament que queda en terreny cultivable després d'arrencar-ne les mates «la *rabassa* d'un vesant, malgrat les parets seques de contenció --- no priva que, en les pluges fortes, la terra solta se precipite riera avall, cosa que no passa en el terreny no artigat; puix el bosc, l'arboç, la malea, amb llurs arrels, traven la molsa, que queda fortament arropada al rocam»² (maestr.?: JPorcar, *BSCC* xiv, 243).

Per als detalls de tècnica agrícola, vegeu el *Costumari Cat Manc* I, s. v. L'usaven els carboners, *carbó rabassa* (de qualitat superior), parlant del que feien amb llenya de rabassa: «--- al carboner. Com que ara l'heu pegada / que tot ho deu terregada. / JOAN [*repliqua aquell*]: És *rabassa* y del millor», Pitarra (*Ous del Dia*, *Gatades* I, 235) Entre altres especialitzacions de cap arbre potser s'usa tant com de l'olivera, *BDC* x, 124; acc 4 d'*AlcM*: iv, 141; acc 7- *BDC* xviii, 13

Cap al N l'ús del mot s'estén fins a la mateixa frontera lingüística, de cap a cap ross (fins a la Salanca, parlant d'aquells vinyets), Capcir (parlant de desarrelar l'arrelam o soca d'un arbre de les selves de Formiguera, 1960); a l'Alt Pall-Ribag convertit en NL (*Pleta del(e)x rābāses*, al peu de l'altíssim estany de Sarradé, Vall de Bof, 1953), Benasc «*rabassa*: rai gal ---» (Ferraz, 91)

Entre les aplicacions més difoses hi ha la rabassa de la vinya. Especialment els vinyaters rossellonesos us descriuran una *LLACA* com «una rengla de *rabasses* o ceps de vinya» (Clairà, 1960) Res tan conspicu a tot el Prnc com el contracte a *rabassa morta*, dit en particular de la vinya, ben explicat pel *DFa* i *AlcM* (§ 3), tan practicat a tot el Prnc (sobretot, però no sols, en els terços Centre i Sud), i de fons històric antiquíssim, car ja el veiem descrit i glossat (encara que sense donar-li nom) en un doc del Gironès, de 1164 (*BABL* iv, 14-15). D'on els *rabassares* [*DÀg*; *DOrt*],² que tanta projecció socio-política han tingut en els dos darrers segles (exposició del problema, previsora de la catàstrofe rural provocada per la cega repressió, en Co romines, *O C.*, 1567-70)

Els límits de l'aparició del mot i dels seus congèneres, fins els bastant pròxims, sobreixiren de les nostres

fronteres lingüístiques: cap al Nord, molt, i amb canvis no gaire desviadors; cap a Ponent, menys, i més obscurament, com a ecos més transformats, de coses d'un passat poc desenrotllat, o evolucionat en altres sentits. Andal *rebaza* «salvada» (AlcVenceslada) (cf *rebast* i *rabàs*, infra), port dial (Beira) *rabaça* «fructa ainda verde» (*RLus* II, 251), Joaquim da Silveira estudià els NLL port *Rabaça, -aças, Rabacinha*³ A l'Alt Aragó, com és natural, n'hi deu haver de més pròxims, almenys pel significat, car si bé a Bielsa hi haurà hagut encreuament amb el grup de *GARRIGA*, allí una *garabáda de biúço* és precisament la 'rabassa o soca del boix', i també ho diuen de la del pi (1966)

En el Migdia de França hi ha molt més, i de sentit i forma més pròxims. Tal proximitat és clara en tot el Llgd meridional i estenent-se fins a l'Albigès i Roergue del Sud, d'altra banda, destenyint-se més o menys el sign, cap al Roine, fins al Baix Delfinat; o bé així, i amb derivats, per tota la costa de Provença. En llgd. es documenta almenys des de mj S XIII al XVI, especialment aplicat a la rabassa del bruc, del roldor i d'altres plantes de contingut tanínic o d'aplicació tintòria: que, potser cremades, s'usaren per assaonar o tenyir, si bé a baix preu: a això sembla ja referir-se la lleuda de Cotlliure i algun altre doc nostre medieval. «Rodor e *rabassa* e sendres claveladas» a la Costuma de Mont-real de l'Aude, de 1319, de data aproximada: «flor cauleyra, la carga 6 dr.; *rabassas* de bruc, la carga 4 dr.», Archives de Narbonne; «un cuer adobat en tan o en roldor, o en *rabassa*, 1 dr.» a la Costuma del Pont d'Albi, «quod nullus possit --- tingere aliquos pannos cum vite seu *rabassa* --- nec cum alto falso, seu vili, tinctu», Carcassona 1466.

Els publicadors de Mont-real i d'Albi, seguint una afirmació del Du C, repetida després per God, i presentada com a cosa establerta per Wartburg (amb una explicació embrollada i arbitrària a la nota 24), ho donen com a nom de la gualda «Reseda Luteola»; però ja Levy (*PSW* VII, 1) va observar que no podia ser exacta tal identificació, puix que, en el citat text de Narbona, la *gauda* («gualda, *Reseda Luteola*»: usada per a les bones tintures de groc) ve anomenada a continuació de la *rabassa*, com a cosa diferent. En realitat això salta a la vista com a evident, no sols pel significat oc-cat de *rabassa*, sinó perquè a totes les cites occitanes es presenta com una matèria de tenyir barata i perquè s'ajunta sempre amb el roldor, el taní o les cendres «claveladas», i consta explícitament que són *rabassas* de bruc; degué ser usada per tenyidors poc escrupolosos, puix que a Carcassona prohibeixen tenyir amb *rabassa*, en el S xv

En un mot: el sentit sembla ser més o menys igual al català. De fet ja ve a indicar el mateix la freqüència del mot a la toponímia de l'Aude. *La Rabasse* és un mas de Ste. Colombe sur Guette, el col·lectiu *Le Rabassà* és un mas en el de Taurize i una «bergerie» en el de Durban (aquell ja documentat en el S XVIII), *Rabassier* un mas a Villebazy, i ens cal dubtar que sigui el nom del bolet *La Rabassole* en el de Fourtou, puix que és el nom d'un riuet, i ja figura com a «Ter-